# Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Kaip užmegzti dialogą su tiksline auditorija ir veiksmingai naudotis piliečių forumų darbo rezultatais?“

**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2023/C 349/11)

Pranešėjas **Christophe QUAREZ**

| | |
|---|---|
| Prašymas pateikti nuomonę | Nuomonė savo iniciatyva, 2023 1 23 |
| Plenarinės asamblėjos sprendimas | 2023 1 25 |
| Teisinis pagrindas | Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnis 2 dalis |
| | Nuomonė savo iniciatyva |
| Atsakingas skyrius | Užimtumas, socialiniai reikalai ir pilietybė |
| Priimta skyriuje | 2023 6 21 |
| Priimta plenarinėje sesijoje | 2023 7 13 |
| Plenarinės sesija Nr. | 780 |
| Balsavimo rezultatai | |
| (už / prieš / susilaikė) | 163 / 4 / 8 |

## 1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad dalyvaujamoji demokratija gali tik papildyti atstovaujamąją demokratiją, kuri ir toliau yra pagrindinis mūsų politinių sistemų ramstis. EESRK nuomone, norint vėl sustiprinti politinį pasitikėjimą reikia nuolat gerinti demokratijos veikimą ES, visų pirma, remiantis esamais ES instrumentais, kuriant piliečiams atviras dalyvaujamąsias ir patariamąsias priemones. Todėl dar kartą pabrėžia, kad tūkstančiams narių atstovaujančios asociacijos nuomonė turi būti daug svarbesnė nei atskiro piliečio nuomonė.

1.2. Visose valstybėse narėse organizuojant piliečių forumus ir, be kita ko, šiuo tikslu kuriant skaitmenines priemones, sukaupta dalyvaujamosios demokratijos patirties pavyzdžių. Iš pradžių piliečių forumuose buvo nagrinėjamos tik vietos ar regionų lygmens problemos, bet palaipsniui jų indėlis į viešas diskusijas aprėpė visas politikos sritis, pavyzdžiui, Airijoje (tos pačios lyties asmenų santuoka ir abortai), Prancūzijoje (piliečių klimato konvencija) arba, pavyzdžiui, Konferencijoje dėl Europos ateities.

1.3. EESRK, kaip organizuotos ir atstovaujamos pilietinės visuomenės atstovas, turi konkrečių žinių ir yra unikalus bei nuolatinis pilietinio dialogo forumas, kuriame sprendimai siūlomi remiantis įvairių suinteresuotųjų subjektų sutarimu. Todėl jis turėtų atlikti svarbų vaidmenį kuriant dalyvaujamąsias priemones.

1.4. EESRK, oficialus institucinis organizuotos pilietinės visuomenės balsas ir atstovas, turi būti vienas svarbiausių dalyvaujamosios demokratijos stiprinimo ES institucijose dalyvių. Todėl siūloma eksperimentais įvertinti įvairias dalyvaujamąsias priemones, kurias EERSK galėtų naudoti savo konsultaciniame darbe, pavyzdžiui, piliečių forumus. Tokiu atveju siekiant įtraukti šį metodą, reikės keisti EESRK darbo tvarkos taisykles.

1.5. Vykstant šiems svarstymams, EESRK galėtų išnagrinėti savo naują vaidmenį toliau plėtojant savo kompetenciją visais klausimais, susijusiais su piliečių dalyvavimu ir dalyvaujamąja demokratija. Visų pirma EESRK biuras galėtų priimti sprendimus tokiais klausimais, kaip piliečių forumų įtraukimo į EESRK veiklą mastas ir metodika, taip pat klausimais, kuriais bus konsultuojamasi su piliečių forumais. EESRK mano, kad būtų naudinga apsvarstyti galimybę įsteigti specialią darbo grupę, kuri, atsižvelgdama į turimus biudžeto išteklius ir EESRK biuro svarstymus ir sprendimą, nustatytų visą reikiamą tvarką ([1]). Ši darbo grupė galėtų dirbti, *inter alia*, tokiais klausimais kaip:

— šių forumų integravimo į EESRK darbą tvarka;

([1]) Kaip pažymėta EESRK tyrime „EESRK, kaip dalyvaujamosios demokratijos veiklos, tokios kaip struktūrinis dialogas su pilietinės visuomenės organizacijomis ir piliečių forumai, tarpininko ir garanto, įgalinimas“ (2023 m.), tam, kad bet kokia naujo pobūdžio EESRK veikla dalyvaujamosios demokratijos srityje būtų veiksminga, jai turėtų būti skiriama pakankamai laiko, išteklių ir dėmesio.

— forumų konsultacijų temų kriterijų nustatymas, užtikrinant platesniam visuomenės interesui svarbių horizontaliųjų klausimų įtraukimą;

— biudžeto sudarymo procesas ir būtini žmogiškieji ištekliai;

— atsitiktinės atrankos ir skaitmeninės platformos specifikacijos;

— debatų organizavimo metodas ir tvarka, kad būtų galima surengti galutinį svarstymą, kuriame dalyvautų piliečių forumai ir EESRK nariai;

— įgaliojimai, nuo kurių priklausys, kaip EESRK nuomonėse bus atsižvelgiama į konsultacijų rezultatus;

— eksperimentinio etapo sąlygos ir tvarkaraštis.

1.6. EESRK yra įsipareigojęs užtikrinti piliečių forumui, kuris dalyvautų jo darbe, patariamąjį vaidmenį, kuris papildys turimą ES dalyvaujamųjų priemonių rinkinį.

## 2. **Būtinas demokratijos atsinaujinimas**

2.1. Beveik visos Europos visuomenės yra demokratizuotos atstovaujamosios sistemos. Jos yra atstovaujamosios, nes valdytojų atrankos metodas daugiausia grindžiamas tiesioginiais visuotiniais rinkimais, įskaitant parlamento ir prezidento rinkimus.

2.2. XXI amžiaus Europoje nuolat didėja nepasitikėjimas politikais ir jų veiksmais, o jo intensyvumas skirtingose šalyse yra nevienodas. Kaip parodė „Brexit'as“, sunkumai, su kuriais Europos demokratinės valstybės susidūrė kovodamos su COVID-19 pandemija, „Pasipiktinusiųjų“ ir „Geltonųjų liemenių“ protesto judėjimai, besipriešinantys instituciniams demokratinės raiškos kanalams, taip pat autoritarinių populistų iškilimas, senosios ir naujosios demokratinės valstybės tarsi išsikvėpė. Be to, naujų technologijų revoliucija paskatino atsisakyti tarpininkavimo ir politinių santykių reguliavimo.

2.3. Europą ištikus demokratinio legitimumo krizei, numatomas demokratijos nuosmukis vertinamas pagal tris objektyvius rodiklius: balsuojant daugėja susilaikančiųjų; didėja rinkėjų nepastovumas; mažėja politinių partijų narių skaičius. Šiuos objektyvius rodiklius papildo subjektyvūs rodikliai, kaip antai pasitikėjimo viešosiomis institucijomis mažėjimas.

2.4. Taigi, EESRK nuomone, norint vėl sustiprinti politinį pasitikėjimą reikia tobulinti demokratijos mechanizmus. Tai visų pirma reiškia, kad atstovaujamajai demokratijai, kuri yra mūsų politinės sistemos pagrindas, reikia naujo postūmio.

2.5. Be to, dalyvaujamosios arba patariamosios priemonės gali padėti sustiprinti atstovaujamųjų ir atstovų ryšius ir užtikrinti, kad jie veiksmingai prisiimtų atitinkamą atsakomybę.

2.6. EESRK primena, kad atstovaujamojoje demokratijoje kiekvienas pilietis gali laisvai dalyvauti įstodamas į pasirinktą politinę partiją, profesinę sąjungą ar asociaciją. Taigi, ši laisvė yra pagrindinis demokratinės sistemos garantas.

## 3. **Ar reikia institucionalizuoti piliečių dalyvavimą?**

3.1. Europoje eksponentiškai padaugėjo dalyvaujamųjų priemonių, su kuriomis buvo atlikta tūkstančiai eksperimentų, visų pirma vietos ar regionų lygmeniu, be kita ko, panaudojant dalyvaujamuosius biudžetus, o vėliau – regioniniu ar nacionaliniu lygmeniu sprendžiant aplinkos, visuomeninius ar institucinius klausimus.

3.2. Daugelio šalių įstatymuose ir kituose teisės aktuose institucionalizuotos ne tik vietos struktūros, esama ir novatoriškesnių priemonių.

3.3. Taip yra Belgijoje: neseniai Briuselyje įstatymu įsteigtos nuolatinės atsitiktine tvarka atrinktos piliečių tarybos. Taip pat yra Airijoje, kur piliečių asamblėjos, kartais lygiagrečiai surengus referendumus, sudarė sąlygas legalizuoti tos pačios lyties asmenų santuoką bei abortus, o Prancūzijoje buvo organizuojamos piliečių konvencijos klimato ir gyvenimo pabaigos klausimais.

3.4. Europos lygmeniu didžiausias dalyvaujamosios ir patariamosios demokratijos procesas iki šiol buvo Konferencija dėl Europos ateities, per kurią buvo surengti keturi Europos piliečių forumai, kad piliečiai galėtų kartu apsvarstyti, kokios ateities nori Europos Sąjungai. EESRK oficialiai dalyvavo šioje iniciatyvoje. Jis palankiai vertina tai, kad šis bandomasis projektas yra nuodugniai vertinamas, kad būtų galima pasimokyti iš patirties ir pagerinti galimas būsimas iniciatyvas.

3.5. Visų pirma EESRK apgailestauja, kad trūko informacijos apie šią Konferenciją ir susidomėjimo ja valstybėse narėse, taip pat dėl to, kad būta painiavos dėl jos tikslų.

3.6. Konferencijos dėl Europos ateities galutinės ataskaitos ([2]) 36 rekomendacijoje dėl piliečių informavimo ir dalyvavimo ir 39 rekomendacijoje dėl ES sprendimų priėmimo proceso EESRK aiškiai įgaliojamas struktūruotai stiprinti savo institucinį vaidmenį užtikrinant ir palengvinant dalyvaujamosios demokratijos veiklą, kaip antai struktūrinį dialogą su pilietinės visuomenės organizacijomis ir piliečių forumais. Instituciniu požiūriu EESRK turi puikias galimybes atlikti vaidmenį stiprinant dalyvaujamąją demokratiją ir veikti nuosekliai ir visapusiškai.

3.7. ES jau dabar turi išsamų ES dalyvavimo priemonių rinkinį, kurį sudaro, pavyzdžiui, rinkimai į Europos Parlamentą, piliečių dialogai ir Europos piliečių iniciatyva, peticijos Europos Parlamentui ir Europos ombudsmenas. Be to, rengiant teisėkūros iniciatyvas Komisija rengia viešas konsultacijas, tikėdamasi suteikti suinteresuotiesiems subjektams, taip pat ir piliečiams, galimybę tarti žodį tam tikra tema. Viešos konsultacijos vyksta vadovaujantis Komisijos geresnio reglamentavimo gairėmis ir yra organizuojamos Komisijos portale „Išsakykite savo nuomonę“.

3.8. 2012 m. sukurta **Europos piliečių iniciatyva** (EPI) yra viena iš pagrindinių ES lygmens dalyvaujamosios demokratijos naujovių. Ji suteikia galimybę piliečių grupei įtraukti tam tikrą klausimą į ES teisėkūros institucijų darbotvarkę.

3.9. Tačiau keturios Europos piliečių iniciatyvos, dėl kurių pavyko surinkti milijoną parašų, būtinų siekiant Europos Komisijos atsako, iki šiol turėjo palyginti nedidelį poveikį: pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų buvo priimti atsižvelgiant į iniciatyvas „Teisė į vandenį“ ir „Uždrausti glifosatą“, o 2023 m. buvo paskelbtas pasiūlymas uždrausti visus gyvūnus laikyti narvuose. EESRK mano, kad Europos piliečių iniciatyva nevisiškai atitinka lūkesčius, todėl, be abejonės, reikėtų jos reformos, kurioje turėtų dalyvauti EESRK.

3.10. Piliečių dalyvavimą paskatino skaitmeninės platformos. Internetas suteikė galimybę įtraukti plačiąją pilietinę visuomenę ir tas jos grupes, kurios iki šiol laikėsi atokiai nuo tokio pobūdžio veiksmų, visų pirma jaunimą.

3.11. Vis dėlto, nors skaitmeninės technologijos padeda palengvinti dalyvavimą ir išplėsti jo mastą, jos taip pat turi trūkumų. Vykstant konsultacijoms internetu, galima sužinoti nuomones, bet ne visada įmanoma surengti tikrą diskusiją.

3.12. Norint sukurti tvarius ateities piliečių forumus reikia stipraus internetinio komponento – tai pagrindinis tarpvalstybinių diskusijų, kuriose dalyvauja didžiausias galimas piliečių skaičius, elementas. Remdamasis Konferencijos dėl Europos ateities daugiakalbėje platformoje įgyta patirtimi ir išmoktomis pamokomis, EESRK siūlo sukurti patobulintą daugiakalbę internetinę platformą, mobiliąją programėlę. Tai užtikrintų didesnį dalyvavimą nei dalyvaujant renginiuose gyvai, su sąlyga, kad internetinė priemonė būtų skurta taip, kad būtų prieinama kiek galima didesniam piliečių skaičiui. Fiziniai renginiai tebėra svarbi papildoma konsultacijų internetu priemonė, tačiau jų skaičius turėtų būti pagrįstas ir jie turėtų būti labai orientuoti į aktualias horizontalias temas. Tokioms šiuolaikinėms skaitmeninėms platformoms sukurti reikėtų skirti pakankamai išteklių ([3]).

3.13. EESRK mano, kad reikia kelti piliečių indėlio į viešas diskusijas reprezentatyvumo ir kompetencijos klausimą. Ar tūkstančiams narių atstovaujančios asociacijos nuomonė yra tokia pat svarbi kaip atskiro piliečio nuomonė?

3.14. EESRK primena, kad jo nuomonių ir rekomendacijų pridėtinę vertę lemia tai, kad pavyksta pasiekti organizuotos pilietinės visuomenės organizacijų sutarimą ir rasti bendrą vardiklį skirtingiems įvairių visuomenės organizacijų interesams.

---

([2]) Žr. Konferencijos dėl Europos ateities galutinių rezultatų ataskaitą.

([3]) Kaip pažymėta EESRK tyrime „EESRK, kaip dalyvaujamosios demokratijos veiklos, tokios kaip struktūrinis dialogas su pilietinės visuomenės organizacijomis ir piliečių forumai, tarpininko ir garanto, įgalinimas“ (2023 m.), skaitmenizacijos poreikis yra akivaizdus, tačiau reikia skirti išteklių, kad būtų įmanomas ir fizinis dalyvavimas.

3.15. Įgaliojimai konsultuotis su piliečiais turi būti aiškūs. EESRK nuomone, labai svarbu ankstyvuoju etapu paaiškinti, kaip į prašomą indėlį bus atsižvelgta sprendimų priėmimo procese.

3.16. Bet kokiam tikro dialogo su piliečiais proceso legitimumui užtikrinti būtinas tam tikras grįžtamosios informacijos mechanizmas. Todėl labai svarbu, kad Europos Komisija sukurtų mechanizmą, kuris padėtų stebėti, kaip įgyvendinamos piliečių pateiktos rekomendacijos. Tai turėtų būti daroma parengiant politinių rekomendacijų suvestinę ir vėliau ja naudojantis tolesniems su pasiūlymais susijusiems veiksmams nustatyti, kaip Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas paprašė Konferencijoje dėl Europos ateities.

3.17. EESRK turėtų būti laikomas svarbiu instrumentu mažinant ES demokratijos stoką, įveikiant [piliečių ir institucijų] atotrūkį ir skatinant piliečių europinės politinės tapatybės formavimąsi.

4. **Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto vaidmuo organizuojant konsultacijas su piliečiais**

4.1. Europos Sąjungos sutarties 11 straipsnio nuostata, kad reikia palaikyti „atvirą, skaidrų ir nuolatinį dialogą su atstovaujamosiomis asociacijomis ir pilietine visuomene“, turėtų būti visiškai įgyvendinta visose Sąjungos veiklos srityse.

4.2. Bėgant metams EESRK sustiprino piliečių iniciatyvų padėtį ir padidino jų matomumą kasdieniame institucijų darbe. Nuo tada, kai pradėta įgyvendinti Europos piliečių iniciatyva, EPI dienos proga EESRK kasmet rengia aukšto lygio konferenciją. Siekiant teikti politines gaires dėl piliečių iniciatyvų ir stebėti pokyčius šioje srityje, buvo įsteigta EESRK EPI *ad hoc* grupė.

4.3. EESRK taip pat teikia informaciją apie piliečių teises. Jo labiausiai išplatintas leidinys „Europos demokratijos pasas“ tapo populiariu plačiosios visuomenės informacijos šaltiniu, jis pristatomas ir naudojamas įvairiuose ES institucijų ir pilietinės visuomenės organizacijų organizuojamuose renginiuose.

4.4. Reikėtų stiprinti EESRK institucinį vaidmenį ir suteikti jam galių būti pripažintu organizuotos pilietinės visuomenės atstovu konsultuojant ES politikos formavimo klausimais ir tarpininku bei užtikrinti dalyvaujamosios demokratijos veiklą, pavyzdžiui, struktūrinį dialogą su pilietinės visuomenės organizacijomis ir piliečių forumais. Gyvybinga pilietinė visuomenė yra labai svarbi Europos Sąjungos demokratiniam gyvenimui.

4.5. EESRK, kaip organizuotos pilietinės visuomenės atstovas, turi konkrečių žinių ir yra unikalus bei nuolatinis pilietinio dialogo forumas, kuriame sprendimai siūlomi remiantis įvairių suinteresuotųjų subjektų bendru sutarimu. Komiteto narius skiria atitinkamos jų organizacijos.

4.6. Konferencijos dėl Europos ateities patirtis sukėlė lūkesčių, todėl ragina Europos institucijas užtikrinti, kad būtų imamasi tinkamų tolesnių veiksmų, susijusių su šiomis konsultacijomis.

4.7. EESRK yra įsipareigojęs užtikrinti piliečių forumui, kuris dalyvautų jo darbe, patariamąjį vaidmenį, papildant Europos Komisijos rengiamas konsultacijas internetu, kurios yra vertinga priemonė, tačiau nesuteikia galimybės dalyvaujantiems suinteresuotiesiems subjektams tiesiogiai dalyvauti diskusijoje.

4.8. EESRK pirmininko manifeste teigiama, kad prieš 2024 m. Europos Parlamento rinkimus bus steigiami piliečių forumai, panaudojant jų diskusijas visų EESRK skyrių bendrai rezoliucijai, kurioje bus išdėstyti EESRK reikalavimai naujajam Europos Parlamentui ir naujajai Komisijai.

4.9. Be to, EESRK ryšių grupei „2023 m. dialogų ciklas“ vykdant veiklą, buvo sudaryta darbo grupė „Piliečių forumai“, vedant nuolatinius teminius EESRK narių ir atitinkamų pilietinės visuomenės organizacijų ryšių grupės dialogus, kaip numatyta 2022–2027 m. EESRK komunikacijos strategijoje. Šio dialogo rezultatas bus diskusijų dokumentas, kuriuo būtų galima prisidėti prie EESRK iniciatyvų, skirtų piliečių dalyvavimui.

4.10. Vykstant šiems svarstymams, EESRK galėtų išnagrinėti savo naują vaidmenį toliau plėtojant savo kompetenciją visais klausimais, susijusiais su piliečių dalyvavimu ir dalyvaujamąja demokratija. Visų pirma EESRK biuras galėtų priimti sprendimus tokiais klausimais, kaip piliečių forumų įtraukimo į EESRK veiklą mastas ir metodika, taip pat klausimais, kuriais bus konsultuojamasi su piliečių forumais.

4.11. Šiai naujai EESRK atsakomybei reikės skirti specialų finansavimą, žmogiškuosius išteklius ir sukurti skaitmeninę priemonę.

4.12. Darbo tvarkos taisyklėse, atsižvelgiant į atrinktų gyventojų imtį, turėtų būti apibrėžta darbo, komunikacijos ir ryšių su žiniasklaida palaikymo tvarka, taip pat EESRK arba atitinkamos jo darbo grupės ir gyventojų imties santykiai.

4.13. EESRK mano, kad būtų naudinga apsvarstyti galimybę įsteigti specialią darbo grupę, kuri, atsižvelgdama į turimus biudžeto išteklius ir EESRK biuro svarstymus ir sprendimą, nustatytų visą reikiamą tvarką ([4]). Ši darbo grupė galėtų dirbti, *inter alia*, tokiais klausimais kaip:

— šių forumų integravimo į EESRK darbą tvarka;

— forumų konsultacijų temų kriterijų nustatymas, užtikrinant platesniam visuomenės interesui svarbių horizontaliųjų klausimų įtraukimą;

— atsitiktinės atrankos ir skaitmeninės platformos specifikacijos;

— finansavimo ir konkrečių žmogiškųjų bei techninių išteklių nustatymo procesas;

— debatų organizavimo metodas ir tvarka, kad būtų galima surengti galutinį svarstymą, kuriame dalyvautų piliečių forumai ir EESRK nariai;

— įgaliojimai, nuo kurių priklausys, kaip EESRK nuomonėse bus atsižvelgiama į konsultacijų rezultatus;

— subjekto, kuris surengs sutikimu grindžiamą asmenų atranką atsitiktine tvarka, pasirinkimas;

— eksperimentinio etapo sąlygos ir tvarkaraštis.

Briuselis, 2023 m. liepos 13 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas*
Oliver RÖPKE

([4]) Kaip pažymėta EESRK tyrime „EESRK, kaip dalyvaujamosios demokratijos veiklos, tokios kaip struktūrinis dialogas su pilietinės visuomenės organizacijomis ir piliečių forumai, tarpininko ir garanto, įgalinimas“ (2023 m.), tam, kad bet kokia naujo pobūdžio EESRK veikla dalyvaujamosios demokratijos srityje būtų veiksminga, jai turėtų būti skiriama pakankamai laiko, išteklių ir dėmesio.